

07.01.2026

לכבוד,

אגף הייעוץ המשפטי למערכת הביטחון
משרד הביטחון
בדוא"ל: legal@mod.gov.il

עו"ד גלי בהרב-מיארה
היועצת המשפטית לממשלה
באופן מקוון

אלוף רפי מילוא
מפקד פיקוד צפון בצה"ל
בדוא"ל: mapazahal@gmail.com

הלשכה המשפטית
משרד ראש הממשלה
בדוא"ל: pmoh@pmo.gov.il

**הנדון: גישה לשטחים שבבעלות תושבי מג'דל שמש, מסעדה, ובוקעאתא, מזרחית לקו
הפסקת האש ברמת הגולן**

הרינו לפנות אליכם, בבקשה לאפשר גישה מלאה לתושבי הכפרים מג'דל שמש, מסעדה ובוקעאתא שברמת הגולן לגשת לשטחים החקלאיים שבבעלותם שנמצאים מזרחית לקו הפסקת האש ברמת הגולן, והכל כדלקמן:

סקירה עובדתית:

1. רמת הגולן נכבשה בשנת 1967 משטח סוריה, ובכלל זה הכפרים מג'דל שמש, מסעדה ובוקעאתא הצמודים לקו הפסקת האש.
2. לאחר הכיבוש ביוני 1967, ועד לשנת 1974, תושבי הכפרים שבנדון, הבעלים הבלעדיים והיחידים של שטחים חקלאיים שנמצאים מזרחית לקו הפסקת האש, עיבדו כרגיל את אדמותיהם הנ"ל.
3. החל משנת 1974, נחתם הסכם הפרדת הכוחות בין סוריה לישראל באזור רמת הגולן, לפיו כוח מיוחד מטעם מועצת הביטחון (UNDOF) יפקח על קיום הסכם הפרדת הכוחות בין הקוויים אלפא וביטא מזרחית לקו הפסקת האש. באזור זה, נמצאים אלפי דונמים של שטחי חקלאות ששייכים לתושבי הכפרים שבנדון.
4. לאחר חתימת הסכם הפרדת הכוחות בשנת 1974, נסגר קו הפסקת האש באופן מלא. כך נוצר מצב שבו אדמותיהם של תושבי הכפרים שבנדון שנמצאים מזרחית לקו הפסקת האש, הופרדו בפועל ובכוח מבעליהם, ונשארו בשטח שבפיקוח הכוח הבינלאומי. לאור זאת, נמנעה מבעלי האדמות כל גישה לאדמותיהם.

5. לפי עדויות שונות של תושבים מהכפרים שבנדון שנאספו על ידי המבקשת בבקשה זו ושמצורפים אליה בכתב, עולה כי משנת 1974 ועד 1979, לסירוגין, מדינת ישראל נתנה גישה מוגבלת לעיבוד האדמות הנ"ל, על ידי הנפקת אישור מראש מהשלטון הצבאי ששרר באזור רמת הגולן עד לסיפוח רמת הגולן בדצמבר 1981, ובתיאום עם הכוח הבינלאומי.

6. לפי אותן עדויות, כל מי שהנפיק אישור כאמור, הפקיד את תעודת הזהות שלו בבסיס הצבאי שבמגידל שמש, ונפתחה עבורו השער שבקו הפסקת האש, לצרכי עיבוד אדמותיו שנמצאים מזרחית לקו. לאחר סיום יום העבודה והחזרה לכפר, התושבים היו אוספים בחזרה את תעודת הזהות שלהם מהמקום שבו הפקידו אותה. החל משנת 1979, נמנעה כלל הגישה של תושבי הכפרים שבנדון לאדמותיהם שנמצאים מזרחית לקו הפסקת האש.

7. לאחר סיפוח רמת הגולן, והחלת החוק, הסדר והמשפט הישראליים באזור, הפכה כל גישה של תושבי הכפרים לאדמותיהם הנ"ל לעבירה לפי סעיף 2א לחוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט), התשי"ד – 1954, שאוסר על כל יציאה מישראל למדינת אויב, כולל סוריה.

8. לאחר נפילת משטר אסד בדצמבר 2024, הצבא הישראלי כבש את האזור שהיה בפיקוח הכוח הבינלאומי בהתאם להסכם 1974 (להלן: "האזור המפורז"). עד כתיבת שורות אלו, כוחות הצבא הם עדיין הכוח הכובש באזור המפורז, ושולטים בו באופן אפקטיבי ומלא, במיוחד באזור הבקעה שבין הכפר מגידל שמש לכפר ח'דר שבסוריה, ושבה נמצאים מרבית השטחים החקלאיים המתוארים לעיל.

9. מכל מקום, מאז שנת 1974, מנעה מדינת ישראל את הגישה של תושבי הכפרים שבנדון לאדמותיהם החקלאיות שנמצאות מזרחית לקו הפסקת האש, וגישה כאמור אף מוגדרת כעבירה פלילית לפי סעיף 2א לחוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט), התשי"ד – 1954.

10. הוסף על כך, שמאז שנכבש האזור המפורז, הצבא מקים במקום מכשולי ביטחון שונים וסולל כבישים, שפוגעים הם באדמות החקלאיות שמהווים רכוש פרטי של תושבי הכפרים שבנדון. הקמת המכשולים במקום מהווה הפרה של הדין הבינלאומי, לפי סעיפים 53 לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949, ו- 46 לתקנות האג משנת 1907 (בעניין זה, ראו את חוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי לצדק בעניין גדר ההפרדה).

זכויות התושבים:

11. מדינת ישראל היא הכוח הכובש והשולט בפועל ובאפקטיביות ברמת הגולן ובאזור המפורז. לאור זאת, אין חולק שמדינת ישראל מחויבת לדין הבינלאומי, ההסכמי והמנהגי, בכל הנוגע להגנה על זכויות תושבי כל השטח הסורי שנכבש צבאית, ובין היתר, תושבי הכפרים שבנדון. מכוח מחויבותה, חובה על מדינת ישראל לשמור על הרכוש הפרטי של תושבי הכפרים שבנדון, ולאפשר להם גישה לאדמותיהם. חובה זו נקבעה בשלל של סעיפים הסכמיים ומנהגיים בדין הבינלאומי:

א. לפי תקנה 43 לתקנות האג משנת 1907, מדינת ישראל מחויבת להחזיר את הסדר החיים הציבוריים על כנם חרף הכיבוש הצבאי. משמע, שמדינת ישראל מחויבת לאפשר לתושבי הכפרים שבנדון לחזור למצב בפועל ששרר לפני כיבוש הגולן בשנת 1967, שבו תושבי הכפרים שבנדון קיבלו גישה בלתי מוגבלת לאדמותיהם שנמצאים מזרחית לקו הפסקת האש.

ב. זאת ועוד, תקנה 46 לתקנות האג משנת 1907 קובעת באופן מפורש שיש להגן על הרכוש הפרטי של האזרחים במהלך עימות מזוין ו/או כיבוש צבאי ואוסרת על החרמה של רכוש פרטי:

"Family honour and rights, the lives of persons, and private property, as well as religious convictions and practice, must be respected.

"Private property cannot be confiscated".

אין חולק שאדמות חקלאיות הן רכוש פרטי של תושבי הכפרים שבנדון, והדין הבינלאומי אוסר באופן מפורש על כל פגיעה בהן ו/או להחרים אותם לטובת סלילה של כבישים או הקמת מכשולים ביטחוניים.

ג. האיסור לפגוע באדמות הפרטיות של תושבים מוגנים נקבע גם באמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949. סעיף 53 לאמנת ג'נבה הרביעית קובע שאסור למעצמה הכובשת להחריב נכסי מקרקעין או להשמיד נכסי מיטלטלין השייכים ליחיד או לרבים או למדינה או לרשויות ציבוריות אחרות, או לארגונים חברתיים או שיתופיים, אלא אם כן היו פעולות צבאיות מחייבות לחלוטין את ההחרבה וההשמדה האלה.

ד. לאור זאת, הפעולות שמחריבות את האדמות שבנדון, כמו סלילת הכבישים והקמת מכשולי הביטחון, מנוגדות הן לאיסור שנקבע באמנת ג'נבה, וזאת על אף החרג שבסיפא לסעיף 53. הרי כדי להיכנס תחת המטרייה של החרג הנ"ל, הפעולות שמחריבות את האדמות שבנדון, חייבות להיות מוצא אחרון שבלעדיהן אין, לאחר שנשקלו חלופות אחרות שנמצאו כלא מתאימות. מילים אלו מקבלות משנה תוקף, בהתאם לקביעת בג"ץ בעניין בית סוריק:

"אכן, על המפקד הצבאי של שטח המוחזק בתפיסה לוחמתית למצוא איזון בין צרכי הצבא מזה לבין צרכי התושבים המקומיים מזה." (בג"ץ 2056/04 מועצת הכפר בית סוריק ואח' נ' ממשלת ישראל, (פורסם בנבו), פסקה 27 לפסק הדין של הנשיא ברק)

נציין שכאשר הגבלה מסוימת הופכת להגבלה קבועה ומתמשכת לאורך עשרות שנים (מאז שנת 1974), ללא כל גישה או אף פיצוי, הרי שלא מדובר בצורך צבאי זמני ומידתי, והאיזון הראוי נוטה הוא לטובת מתן גישה בלתי מוגבלת לתושבים להגיע לאדמותיהם, ולהפסיק לפגוע באדמות התושבים שבנדון.

ה. האמנות הבינלאומיות בדבר זכויות האדם, בהיותן חלק ממשטר זכויות האדם הבינלאומי, מגינות על חופש התנועה והזכות לקניין של כל אדם באשר הוא. סעיף 12 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות מבטיח את חופש התנועה, ומכיר בזכותם של אנשים לשוב לארצם ולאדמתם, גם אם יצאו ממנה.

ו. בית הדין הבינלאומי לצדק, קבע בחוות הדעת המייעצת בעניין גדר ההפרדה משנת 2004, שמניעת הגישה של חקלאים פלסטיניים מאדמותיהם, מהווה פגיעה מתמשכת בפרנסה שהוגדרה כ"הפרה שיטתית של זכויות חברתיות-כלכליות בסיסיות". זאת ועוד, בית הדין הבינלאומי לצדק קבע במפורש כי גם מכשול ביטחוני שמוקם על בסיס שיקולים אמיניים יכול להפוך לבלתי חוקי אם הוא מביא לפגיעה ארוכת טווח בזכויות האוכלוסייה המוגנת.

12. לאור האמור לעיל, הרינו לבקשכם להורות לצבא לשמור על הזכויות הבסיסיות של התושבים שבנדון בהיותם אוכלוסייה מוגנת, ולאפשר להם גישה ושימוש בלתי מוגבלים באדמותיהם שנמצאים מזרחית לקו הפסקת האש ברמת הגולן, ולחדול לאלתר מלפגוע באדמות הנ"ל.

בכבוד רב,
ויסאם שרף, עו"ד

